

НЮР

12
2001

БАГЪАЛЫ САБИЙЛЕ!

Этнда да бир жыл ётдю - жангы ёмюрлю, жангы минъ жыл-
лыкны да биринчи жылы. Жыл дегенинг, былай кырагъанда, кён
да тойлодо. Алай ол жыны ичине сизни, ёсюмогузча, билими-
гиз да ёсенди.

Озгъан жыл кён умутла толгъандыла. Толмагъанлары уа ёу
келе тургъан 2002-чи жылда толсунла.

Сауукълау болугъуз. Ата-ана, тийре-къониу, эл-жамауат да
сизден къууатырча, сизни бла ёхтемленирча, алай иги адамла бо-
лун ёсюгоз.

Жангы жыл юйлеригизге кён къууатч келтирсин!

«НЮР» журналы редакциясы.

Байрам

Жер да акыды, кёк да акыды
Жыстырайды чиммакь кьвар,
Бу эшик кьакыгъан кьонактыды –
Назыды, жырлы байрам!

Ач эшик да, ач жүрек да –
Отгурлуду бу келген!
Ол берликди не суйсөк да:
Билгени – саугъа берген!

Кёп ишюу, кьалач, кампет да
Аппаны хуржунунда.
Ол жангы жылда адетди:
Хар кимге да – бир саугъа.

Ма Шамиль тепсеп келеди,
Кьууанады Кьар аппа.
Ол анга тайчыкь береди:
«Бол ие. – ден, – тор атха!»

Акь жыйрыкь кийип, Жаннет да
Жыр айтады ортала.
«Ма санга кьалач, кампет да!» –
Деп, кюледи кьар аппа.

Жаш туюномюдю – Алим да
Кьошулгъанды байрамгъа.
Тюз тепсейди эгечи бла,
Кьууанып Жангы жылгъа.

Жер да акыды, кёк да акыды.
Жыстырайды чиммакь кьвар.
Жыл – жангы, назы омакыды,
Саугъасы, нкюрю да бар!

С. Мурзаева

ТЕКУШАНЫ ЖАМАЛ

ГУЛМАКЧЫКЪ

Хаттар

Агъач къалауур болгъан къала-рымда зиманымы асламысын агъачда оздурама. Аны кочюн болур — бир-бир къанатлыламан манга юйренип къалгъанлары да. Алай жаз айында ала мен къайгылы болмаучулу. Къышда уа, бегирек да суууклада, «шусхчукларымы» къалауур юйчюкден узакъ кетмесде. Мени келюрими сакълап турурла.

Келесем а, бутакладан кыар агъы-за, келерини «тиллеринде» бир зат-да чойюлдеи, юй къатына жыйы-дырла. Багырыраклары — бердакъ-да, къоркъакъчылары — арлакъда тохтарла. Мирзеу асанг, гюрюлдеп, жерге къонарма да, къазауат этип, чешлеп башларла.

Февральны тапны, агъачны чы-къардатхан сууукъ конлерини би-ринде къалауур юйчюкге дагында келдите. Аш мажаралмай, мугу-райып тургъан чыпчыкълагъа мирзеу атдым. Ала чешлеп тургъан кезиуде юйчюкню чырдысындан тынгысыз къараш тургъан тег-тегерек къарал-дым чыпчыкъчылымы кердюм. Кё-

гюрюлдеп жумуртхадан уплу болмаз эди. Бир чубуркъуйрукъчулт, къыс-хабозончукт. «Къуру къалама, манга да къоймай, чешлеп бонадыма бу хайырыкъшы», — дегенча, инжи кёз-чоклерим жерге къаратханлай тура-ды, алай чешлеп тургъанлагъа къо-нулдургъа уа базымайшы. «Къыста бытаны, тизли къабынымы чешлеп бонайшыла», — дегенча, тегеретиме уа кегип, жерине къайтды.

Мен анга тегеректик болгъаны ючюн Гулмакчыкъ атадым. Чып-чыкъла аиларын тауусун кетгенден сора да тепмедил ол жеринден. Не этерик болур, дегенши айтып, къол аязыма жем къуйдум да, аны таба узатдым. Арсар бола турмай, Гул-макчыкъ къол аязыма къонду, же-мишны къадашып чешлеп тебиреди.

Андан бери, шухла болгъанбыз да, чыпчыкъ, чырды тюбюнден къа-рагъанлай, мени сакълагъанлай ту-руучуду. Кермеген кибик этип, къа-лауур юйчюкге кирсем, мен мишда-ма дегенча, терезеге къонуп, чорг

бурутчугъу бла мяланы кыгъа, кесин билдирер.

Бу жол мен Гулмакчыкыгъа кыткан тирях атын келгем. Алы ууа-тып, тышына чыгъар-чыкымаз, Гулмакчыкь къол аяныма кюпду да, арсарыгъ ченлеп кибиреди. Ууакларып тауусхандан сора, жуталмам дегенлерин, бирем-бирем ташып, терек гыража да букьтурду. Баям, уячыгъы агда болур эди.

Агытка кырай, бир айланып кыайтайым деп атлансам, тегерелме уя, ченлеп-ченле кюна, Гулмакчыкь мени ашыргъанлай айланды. Кен кыдыргъандан арып, бираз солуюм деп, поктопте педа аугъан теректе олгурсам, олсагъат инбалыма кюнар. Алайда татлы затчыкь узаттырагъымы ол бишеди. Мен а шуьчугъуму илдамнучума.

Ма алайбыз Гулмакчыкь бла мен. Ол мени кылауур койге келирими ашыгъып сакылайды, керсе, кыуунады, алы нилчке «чуу-чуу-чугъу» эшитсем, мени да келлом кетпоруледи.

МАММЕДАШЫ ИБРАХИМ

ТАУ СУУЧУКЪ

Кыш чилесе, *
Тохтап да жылынмай кюнде,
Кыайры бараса, тау суучукъ,
Тынчаймагып жолоучукуе?
Гузаба этип, ашыгып,
Солумай, тынны чыгып,
Шорхулаган сууунунг да
Эшитилмейди, тунчугып.

* Сора кесинг и улутмай
Турамыса жаз кюндени,
Жаз кюндени, жай чилени?
Ташланы беттерин сглап,
Аладан ескирип, жырлап,
Барытулту, жим-жылтырап?
Жанкыозланы чыкыганларып,
Жагыларында голмени
Ариу жашнал чакыганларып,
Алада бал чибинени *
Кыдай зууушаганларып,
Сабийле жууунганларып,
Кызчыкыла гол жыйганларып?
Энтда да ол кюнде жетип
Кыалыра, сууукыла кетип. *

С. ПАРЗЕВАНДИ

ЧАНА БЛА...

ИИНЕЛЕ

Элибизни эм кыуатлы жерлеринден бири аны тѳбѳн жанында орналган душурду. Тѳзѳн айтханда уа, душур эли жанында угъай, эл душурну жанында орналганды. Нек легенде, элибизге, бышгенле айтхандыс кѳре, эки жѳз жыл болады. Душур былайда «битгенли» уа, дейдиле, минг жылдан да кѳн болур.

Къар жауса уа, ол чиммакъ-акъ болуп кѳлѳды. Сѳра сабийлени чакырып башлайды: «Келитиз! Чаналарыгызыны да алыш келигиз! Сѳра, жигитирек болса, тѳшменден эниште сѳлжырап, ушду зауукълукъ атыр!» - деучюдѳ акъ душур.

Сабийле чавалары бла учуп турдула. Алай, конлени биринде, уллуракъ жашладан бири тѳшѳю тѳз да ортасында, «грамшиш» ишлейме деп, къар тѳбечик кѳурады. Ингирде уа анга суучукъ да кѳйдѳ.

Экинчи кон Хасан, ашп-ичиш, душурга кѳуулду. Бир косекден аны тѳнглери да келдиле.

Ол понене ишленген тѳбечикни бузу жылтырайды. Алай бу жол би-

ринчи болуп учарга кѳппи да батырмайды.

- Сен уч, - деди Тамара Борисге.

Ол жукъ айтмады, кызычыкѳны айтханын эшитмеген киби кѳтѳп кѳѳлѳ. Мухтар да уллу ашыкмаганын кѳртѳзгѳ. Поненеден берс ол сабырды, бирсеиден анга учарга ашыкмайды.

- Сиз барыгыз да кѳоркъакъласыз! Бусагыт кѳалай учарга керек болганын барыгызга да кѳргѳктейим! - деди Хасан, Тамара таба кѳарай.

- Уч-уч, ким угъай дейди. Биз а бир кѳарайыкъ, - деди Мухтар.

- Учайыкъ, муну уллу жигитликге санай эсетиз. Былай бир кѳаты тѳртѳгѳз! - деди Хасан, чѳнасына мише.

Жашла Хасанны чѳнасын кѳчѳлѳрин аймай порѳѳѳе.

Къар кыжылдады, чана тебирѳди. Ызындагыша шѳпайдыла. Хасан а, кѳулакълары жел эте, тѳбечикс жетди. Алайлай, ол чѳнасы учуп барганын сездѳ. Хасан иги да

кворкыгунчу, чапасы биягы жерге тийип, бютюн кыгы учуп башпады. Бирсилени чапалары тохтауучу жерден да озуп, седегей калган жолдан да ёгон, Хасанны чапасы иги бузлап бопамагъан суу габа атылды. Суу кеп болмагъандыкыга, Хасан бандан-аяк жыбиди.

Жашла чабып жетгинчи, Хасан кеси чыккыды, чапасын да суудан чыгарды. Жылыгъан а этмедди.

- Теркирек, койге! Теркирек, ансы ауруп кышыксыа! - дегенни айта, Тамара, Хасанны курткасын тешни, кесини топуу анга кийдирди.

- Ма жигит десенг! Ма жигит десенг! - деп, телиге секирин кы-

чыргъан а Борис эди.

Мухтар а, асыры кворкыгъанлан, бети агъарып, сууга Хасан утгай, ол кеси ташайгъан сунар эдинг.

Юйде амма бла Алимден сора адам жокъ эди. Жыбыген Хасанны, кыатгъарай тургъан кыарылашын кергенше, Алим, уллу кёзлери андан да уллу болуп, сейирге кылды. Амма уа, не этерге билмей, ары-бери чапды. Айтканы уа бирди:

- Андан эсе мен ёшоп кыалгъы эдим! Андан эсе мен ёшоп кыалгъы эдим! - Сора Хасанны кыарап-кыарагъынчы тешидирди. - Жаткан эт, итни кючогто! - деди ол, жатар жерши хазырлай. - Мен а бусагъат

гъан тюрккынден буруун кыарата.

Анасы кыол аялын жашны мангы-
тайына салып, аммагъа сорду:

- Не этгенди энди уа бу?

- Жууунуп келгенши.

Атасы да кыоркыгъан эди. Алай
бишдирмеди. Жаланда тыншыкык ай-
тып кыойду:

- Уой, сен кыачан акыл жыарыкы
болурса?..

Амма бля анасы Хасанын кыкоре-
гия, кыкстарын, буттарын кыаты сы-
лап тобиредиле. Бир аман ийисли
дарман да жакъдыла.

Алай ингр аша жапчыкыны сан-
лары кыалтыран башладыла, темпе-
ратурасы кыкюрюкдю.

Эрттеншике врач келди. Ашы бе-
ти огъурсуз эди. Ишпи-кашы аша
алгындан айтханын унай эди. Акъ
капатлы киши Хасанын кыкорегише,
аркыасына тынгылалы. Кыарынына
бармакытары бля тийип кырдю. Сора
биргесише келген сестрагъа айтды да,
гемир кыкюрчекден ийне, шприц да
чыгъартды. Алашы, гитче кыкюрчек-
чикге салып, кыайнагдына.

Хасан бютюн бек кыалтырай те-
биреди. Алай бу жол ауруудан ултай
- кыоркыгъандан болур эди. Скыймей
эди Хасан бу уколланы, кырип бол-
май эди. Алмге укол этгенлери
эсинде эди. Кыалшй макыра эди, ха-
рипчик. Хасанга уа энди жияргъа
айыпды, улту болганды.

Шприци дармандан толтуруп,
медсестра Хасанга жаплады.

- Буурунгдан жак, жигит. - деди
медсестра.

Хасан ол айтханын арасарсыз этди.
Кесини уа кыоркыгъандан эти-саны
таш кыбык болду.

исси чай келтирейим.

Бир кесекден Хасанын атасы, ана-
сы да келдиле.

- Не болганды мынга? -- деди
анасы, пальтосун тешерге да унуун.

- Бир-бир... зат-зат-зат да бол-м-
м-м-агъанды, - деди Хасан, жууур-

- Неге кьоркьаса? - деди врач. - Тели ишле этерге кьоркьамагъанса да. Энди тэзген эт.

Тэзмей да не этерик эдинг. Хасан ол Камо деген жигитни эсинс тошюрдю. Кинода кёрген эди. «Быштай бир нек кюреште болурла. Теркирек этип бошасала эди...» Укол дегенлери уа бош зат кёре эдим. Болт, чибин кьалханча. Бир кесекчик чимдин кьойду. Хасан мангылайы, бети да терлегенлерин сездя. Кьоркьыгъандан ишми болур эди? Огъесе аурууданмы терлеген эди?

- Энгда да келирбиз, - деди врач, паштосун кие. - Сен а хайт де. Халынга кёре, осал жашха ушмайса.

- Охо, дохтур, жанынга кьурман болайым. Ыспасиба, аурууунгу алайым! - деди амма.

Сейирди амма. Врачпы аурууу боламыды!

Ишни улгусу арда башланмы. Врач укол этди да кетди. Алай амма уа, дунияны ашын келтирип, быланы ашамасан, ёлюн кьаллыкьса, дегени айтып, Хасанны кьатындан кетмей тохтады.

Тенглери да келе баппадыла. Бир жол а Тамара да келди. Бир мандария бла поколад конфет да келтирди.

Бир кюн врач Хасанпы кёкюрегине кёбюрек тынгылады. Укол а эдирмеди. Ава анга жапчыкьны температурасы мардагъа тоштенин айтды.

- Алай эсе, - деди врач, - эки кюнден школгъа барыргъа болдукьду.

Аурумай тургъан нечик игиди! Школда - тенглериң! Болт заманыңда - ойла, кол, чана бла уч...

Од тейдеги тебечикни уа ким эсе да кетерген эди.

Хасан, чанасына минип, ызына кьарады.

- Кел, Тамара, сени да учурайым. Олтур, сыйынырыкьбыз.

Од, тынчыкь келип, Хасанны чанасына кьонду.

ГУРТУЛАНЫ ЭЛДАР

БІЛМЕЗІЛАНЫ МҮРАДИН

АЛТЫН

ТАУУКЪЧУКЪ

Алтын тауукъчукъ
Татлы уянды,
Алтын тауукъчукъ
Кюшсә кьууанды.

Къазан да асды
Алтын тауукъчукъ,
Тылы да басды
Алтын тауукъчукъ.

Адыр да жууду.
Быстыр да жууду,
Адыр да,
Быстыр да
Жууду тауукъчукъ.

Алтын тауукъчукъ
Нарлох сууурду,
Алтын тауукъчукъ
Къурман кьууурду.

Бешик тебретди
Алтын тауукъчукъ,
Базар да этди
Алтын тауукъчукъ.

Кийиз да къакълы,
Кюйюз да къакъды,
Кийиз да,
Кюйюз да
Къакъды тауукъчукъ.

ЖАҢҒЫ ЖЫЛҒА АЛҒЫШ

Жаңғы жыл, арку байрам
Алғыш эте келеди.
Ага турған ақ таңда,
Игилик береди.

Қарыларыбыз нәтижесінде
Әркі таурух айтысыла.
Жаңғы жылда алғыштыла
Толуи-толуи барсыла.

Керген жылда адамла
Ырахат жашасыла.
Әшеп умутларына
Жетемде, құуансыла.

Келчи-келчи, Жаңғы жыл,
Жаңғы умут біл барге.
Жаңғы келіпте әм келіпте
Бизге саулығыа бер.

*Жансұйланы Саният,
Хушто-Сырт эи.*

ПАТЧАХ БЛА СЮРЮЧЮ

Эрте-эрте бир сюрючю жашап болганды. Жай ол ийнекени кюте эди, кыш келсе уа, ийнекле орунда болганды, сырыйна согуш, заманы ийи етюре эди.

Бир кыш инирде, кяр да улду ханула этип жауа турганды, ол этикке чыкды. Акь дунияны ариу-лугуна кырай, сырыйнасын да согуа, кыайры барганын кесн да билимей, аллы айланган жашапа кетди. Бара-бара, узакь болмай, бир ариу отчукыла кёрдө. Кыайда эсе да сары, жашыл, кызыл жалпачыкка жана эдиле. Сюрючю жаш ол отчукыла табы тебиреди. Жууукь келгенде, кёрдө ол отчукыла бир ариу жашыл терекке тагылыш турган пакут-налмас ташла эдиле. Аячыкь алашы аз кымыллаганда ала ботюн да жарыкь жана эдиле. Сюрючю жаш ийи кезекни бу ариу-лукьга кырап турду, кыуанчын сыйындыралмай. Бирлеге бу тамаша затны юсюнден

айтырыгы кетди да, патчахка барды. Бу жерин патчагы иги да, халал да адам эди. Хаккы ашы бек сие эди.

Патчах кеп турду бу ариу терекке кырап. Сюрючю жашныча, шы да эсине келгенди бу терекден бир таш ююн алырды.

Терекни ханары патчагы кой бийчесине да жетди. Ол отчуреуз, кызыгыш адам эди. Терек кыайда болганын билип, жесин ары алды. Кырап, терекни кёрюп турса да, чабып барып турганышакыга, анга жетпей эди. Терек андан кыачып барганыча. Патчагы отчуреуз кой бийчеси, терекни ызындан жетеме деп, жетпей, ачыуудан элди.

Ол терекни юсюнден кеп ханар жортой эди. Ол ханарланы эниткенде, анга ушатабыз деп, назы терекни жасап башлагандыла дейдиле. Назы терекни уа ол кышда да жашиллей турганы ючюн сайлаган болурла.

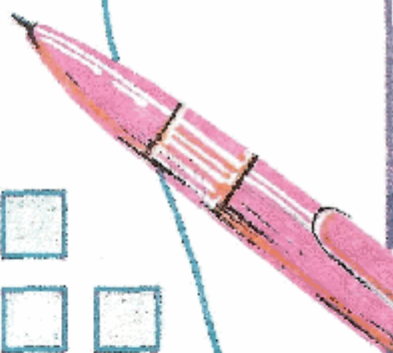
Балазаны Алия

Малкылар жазычуула

/Атлары

1.	□	А	□	□			
2.	□	А	□	□	□	□	
3.	□	А	□	□	□	□	□
4.	□	А	□	□	□	□	□
5.	□	А	□	□	□		
6.	□	А	□	□	□	□	
7.	□	А	□	□	□	□	
8.	□	А	□	□	□	□	□
9.	□	А	□	□	□	□	□

Бу Сөзбөрдө малкылар жазычууларыны бир кыяуумугу атларын табарга керекки. Атлары барыны да экинчи карфшары «а»-ды.

1. Эм тамата жазычууларыбыздан бири.
2. Дунияга белгиле малкылар поэт.
3. Бек белгиле поэтессабыз.
4. Халкь поэтлерибизден бири.
5. Белгиле поэт. III Русставшини айткылыкь поэмасын малкыларчага көчүргөн да алду.

6. Бу поэтин уа киталлары кыргыз тилде да чыга тургандыла.

7. Бу поэт а бир талай жылы улуу кыулукучу болуп да турганды.

8. Айтылган поэтессаларыбыздан бириди Журналыбызны да тыш адамы тройюлю.

9. Бу поэтессабызны «ай махамлы» назмуларын улула, гитчеле да сюйноп окьюйдула.

Гуртулары Эндар
жиранидырганды.

МЕН ХИБИЯЛАНЫ
РАМАЗАНМА

№109Р / «Свет» №12

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ
ЖУРНАЛ
МИНИСТЕРСТВА
ТЕМАТИКИ И ИНФОРМАЦИИ
СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ КБР

Выходит
с февраля 1992 года

На балансовом учёте

Главный редактор
С. Мусукеева

Редакционный
З. Абдуллаев
Т. Баттарова
Э. Герусев (гл. упр.)
Н. Маммаев
М. Овчаров
М. Табачков
А. Тестов

Худож. Редактор
Л. Шихалиев

Сдано в набор
20.09.01.

Подготовлено к печати
20.10.01.

Формат 60x90/8

Бумага офсетная №1
Гарнитура литературная
Журналинская рубричная

Печать офсетная
Усл. пр. - 8

Усл. печ. л. 2

Уч.-изд. л. 2,7

Тираж 1500 экз.

Заказ № 278

Издатель 73908

Рег. № Н-0064

В разницу — 1000 экземпляров

Адрес редакции:
360000, Нальчик,
ул. Гоголева, 6

Почтотребования
Им. Рахматова 1904 года
Мининформационный КБР
Нальчик, пр. Ленина, 33

